

کرسی پژوهشی حافظ

*** دکتر شیرین رزمجو بختیاری ***

نخستین پژوهشگر پسادکتری

مرکز حافظ‌شناسی و

کرسی پژوهشی حافظ

وی از دانش‌آموختگان دکتری ادبیات عرفانی دانشگاه شیراز است که از آبان‌ماه ۱۳۹۶ به مدت یک‌سال طرح پسادکتری خود را با عنوان «بررسی، مقایسه و آسیب‌شناسی ترجمه‌ی فارسی‌زبانان و انگلیسی‌زبانان از غزل‌های حافظ» به انجام رسانید.

طرح پسادکتری «بررسی، مقایسه و آسیب‌شناسی ترجمه‌ی فارسی‌زبانان و انگلیسی‌زبانان از غزل‌های حافظ» بخشی از طرح گسترده‌ای است که در کرسی پژوهشی «حافظ و ارتقای فرهنگی جامعه» در مرکز حافظ‌شناسی برای «ثبت جهانی حافظ» در سازمان یونسکو در دستور کار قرار داده است. یکی از اهداف این کرسی، جمع‌آوری مدارک و مؤلفه‌های مورد نیاز برای ثبت جهانی شعر حافظ به‌عنوان یکی از موارث فرهنگی و ادب ایرانی است.

این طرح به بررسی ترجمه‌های انگلیسی غزل‌های حافظ پرداخته است. در وهله‌ی اول این ترجمه‌ها به دو بخش ترجمه‌های فارسی‌زبانان و انگلیسی‌زبانان تقسیم شده‌است، تا تفاوت زبان و زوایای ترجمه‌ی این دونوع مترجمان تحلیل شود. حدود دو قرن است که در جهان غرب، توجه به شعر حافظ و ترجمه‌ی غزل‌های او آغاز شده‌است، بنابراین ترجمه‌های انگلیسی اشعار حافظ فراوان است. در طرح حاضر، ترجمه‌ی فارسی‌زبانانی چون شهریار شهریاری و عباس آریان‌پور تحلیل و با مترجمان انگلیسی‌زبانی

از سال ۱۳۹۶ از سوی بنیاد علم ایران (صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوریان کشور) به مدیر مرکز حافظ‌شناسی، کرسی پژوهشی حافظ اعطا شده است. اجرای طرح‌های پژوهشی کلان و جذب پژوهشگران پسادکتری، بخشی از برنامه‌های این کرسی است. مرکز حافظ‌شناسی، برای ارائه‌ی مشاوره و اجرای طرح‌های پژوهشی مشترک با موضوع حافظ و

نیز جذب و تبادل پژوهشگر پسادکتری با مراکز معتبر علمی و دانشگاهی سراسر دنیا آماده همکاری است. متقاضیان می‌توانند طرح‌های پیشنهادی خود را به‌منظور بررسی و ارزیابی به‌نشانی ایمیل مرکز حافظ‌شناسی hafezstudies@gmail.com ارسال کنند. همچنین دانش‌آموختگان دوره‌ی دکتری در گرایش‌های مرتبط با رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی از دانشگاه‌های معتبر جهان، برای آگاهی از شرایط استفاده از بورسیه‌ی پسادکتری در مرکز حافظ‌شناسی و کسب اطلاعات بیشتر می‌توانند «دستورالعمل حمایت از دوره‌های پسادکتری» را از لینک: <http://en.insf.org/page/post+doctoral+fellowship> بارگیری و مطالعه نمایند. پژوهشگران واجد شرایط باید درخواست مکتوب و شناسنامه آموزشی پژوهشی خود را به مرکز حافظ‌شناسی ارسال کنند. هم‌اکنون دوره‌ی پسادکتری در کرسی پژوهشی حافظ فعال است.

ترجمه‌ی غزل‌های حافظ

زیر ذره‌بین پژوهشگر مرکز حافظ‌شناسی

به ترجمه‌ی اشعاری از حافظ همت گمارده‌اند. بررسی این ترجمه‌ها و مقایسه‌ی آن‌ها می‌تواند به فهم درست انگلیسی‌زبانان از شعر حافظ کمک شایانی کند. مهم‌ترین کارکرد این طرح می‌تواند در آینده، راهنمایی و راهگشایی برای مترجمانی باشد که به ترجمه‌ی دوباره‌ی شعر حافظ مبادرت خواهند ورزید.

همچنین براساس راهبرد کلان شماره‌ی ۹ در نقشه‌ی جامع علمی کشور، تعامل فعال و اثرگذار در حوزه‌ی

چون پل اسمیت، ویلبرفورس کلارک، رابرت بلائی و لئونارد لویسون مقایسه و مقابله شده است. از هر ترجمه ۱۰ تا ۱۲ غزل به‌عنوان نمونه (جمعاً ۵۳ غزل) انتخاب شد و صحت و سقم ترجمه‌ها، زبان مترجمان، میزان درک آن‌ها از شعر حافظ، تسلط به زبان مبدأ و مقصد و زوایای پنهان و آشکار ترجمه در آثار آنان بررسی و در نهایت، کاستی‌ها، موانع و دشواری‌های ترجمه‌ی شعر حافظ مشخص گردید. اگرچه تصور غالب این است که مترجمان فارسی‌زبان فهم بهتری از شعر حافظ دارند، ولی پس از بررسی و تحلیل ترجمه‌های این مترجمان، عیوب ترجمه‌ی آن‌ها که ناشی از دانش ناقص ادبی و اطلاعات ناکافی آن‌ها از زبان هنری حافظ بود، آشکار گشت. این مترجمان فارسی‌زبان، به صرف آگاهی از زبان مبدأ، بدون داشتن اطلاعات کافی از هنر و ادبیات، به ترجمه‌ی شاهکار ادبی چون دیوان حافظ مبادرت ورزیده‌اند. در این پژوهش رویکردهای متفاوت مترجمان در نظر گرفته شده است. اگر مترجمی تأکیدش بر زبان مقصد یا مبدأ بوده، در حین تحلیل بدان اشاره شده است و در این مورد جای هیچ اعتراض و انتقادی نیست؛ اما در مواردی که مترجم فهم ناقص و یا متناقضی از متن مبدأ داشته، به‌عنوان عیب ترجمه تذکر داده شده است. در این پژوهش، از نظریه‌ی آنتوان برمن، برای تحلیل ترجمه‌ها بهره برده و با استفاده از نظریه‌ی تحریف‌های معمول در ترجمه‌ی متون ادبی، ترجمه‌های دیوان حافظ نقد و تحلیل شده است. هدف از این طرح، بازشناسی علمی عوامل و موانع ترجمه‌ی مناسب از شعر حافظ است. ترجمه‌ی اشعار حافظ در جهان غرب، به‌ویژه در میان انگلیسی‌زبانان مورد اقبال فراوانی بوده است. به همین دلیل بسیاری از انگلیسی‌زبانان و فارسی‌زبانان، به‌صورت کامل یا گزیده

علم و فناوری با کشورهای دیگر، یکی از مؤلفه‌های مهم در زمینه‌ی پیشرفت علمی کشور محسوب می‌شود. بند اول از راهبردهای ملی این بخش بر توسعه‌ی زبان فارسی به‌عنوان یکی از زبان‌های علمی در سطح جهانی تأکید کرده است. بند ۲۰ از اقدامات ملی راهبرد کلان شماره‌ی ۹ ترجمه‌ی منابع علمی ایرانی اسلامی و ارسال کتب فارسی مرجع حاوی تولیدات و نظرات علمی دانشمندان کشور به مراکز و کتابخانه‌های معتبر جهان را یکی از اصول مهم و بنیادین می‌داند. بنابراین طرح حاضر با روح کلی نقشه‌ی جامع علمی کشور همسو است و برای راهبرد اهداف مهم آن تلاش می‌کند.

مرکز حافظ‌شناسی میزبان استادان دانشگاه سلجوق

از مهرماه ۱۳۹۷ دو نفر از استادان دانشگاه سلجوق قونیه، در قالب «فرصت مطالعاتی» به مدت شش ماه در کرسی پژوهشی حافظ مشغول به فعالیت شدند.

دکتر غمزه گیزم آوجی اوغلو، عضو هیأت علمی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه سلجوق در قونیه و دکتر گورجان شوکت آوجی اوغلو، دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه سلجوق، طی فرصت مطالعاتی خود در مرکز حافظ‌شناسی، به پژوهش در پیوند با حافظ پرداختند.

حاصل این فرصت مطالعاتی، تالیف دو مقاله با عنوان‌های «زیبایی‌شناسی درغزلیات حافظ و مقایسه‌ی آن با غزلیات سعدی با تکیه بر مضمون گل و بلبل» و «تجزیه و تحلیل کمی ارزش‌های اجتماعی در دیوان حافظ و رویدادهای اجتماعی در دوره‌ی حافظ» است که در مجله‌های معتبر علمی ترکیه چاپ و منتشر خواهد شد.

